

VARNOST HRANE

Cilji evropske politike za varnost hrane vsebujejo dva vidika: zaščititi zdravje ljudi in interese potrošnikov ter spodbujati ustrezno delovanje enotnega evropskega trga. Evropska unija tako zagotavlja, da se na področjih higiene krme in živil, zdravja živali, zdravstvenega varstva rastlin in preprečevanja kontaminacije živilskih izdelkov s snovmi iz okolice vzpostavijo in spoštujejo standardi glede nadzora. EU sprejema tudi predpise za označevanje živil in krme.

PRAVNA PODLAGA

Členi 43, 114, 168(4) in 169 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU).

SPLOŠNO OZADJE

Zaradi vrste kriz, povezanih z živilni in krmo (npr. izbruh BSE in škandal z dioksinom), je bila na začetku novega tisočletja izpeljana temeljita reforma politike na področju varnosti hrane. Opredeljen je bil pristop „od vil do vilic“, katerega namen je v vseh fazah proizvodne in distribucijske verige zagotoviti visoko raven varnosti vseh živilskih proizvodov, ki se prodajajo na trgu EU, ne glede na to, ali so proizvedeni v Uniji ali uvoženi iz tretjih držav. S to zakonodajo je bil vzpostavljen zapleten in povezan sistem pravil, ki zajemajo celotno prehransko verigo, od krme za živali in njihovega zdravja do varstva rastlin, proizvodnje živil, predelave, skladiščenja, prevoza, uvoza in izvoza ter prodaje na drobno.

DOSEŽKI

A. Splošni zakonodajni akti

Okvirna uredba določa [splošna načela in zahteve](#) zakonodaje EU o živilih in krmi ob upoštevanju previdnostnega načela (2.5.1). V uredbi je določen pristop za oceno tveganja, vsebuje pa tudi določbe o splošni sledljivosti živil in krme. Z njo je uveden sistem hitrega obveščanja za živila in krmo (RASFF), ki državam članicam in Komisiji omogoča hitro izmenjavo informacij in usklajevanje odzivov na tveganja za zdravje, povezana z živilni ali krmo. S to okvirno uredbo je bila ustanovljena tudi Evropska agencija za varnost hrane (EFSA), zadolžena za ocenjevanje vseh tveganj, povezanih s prehransko verigo, in dajanje informacij o njih. Po preverjanju primernosti in v odziv na evropsko državljansko pobudo o glifosatu je EU pregledala svojo splošno živilsko zakonodajo, da bi izboljšala preglednost ocene tveganja Evropske agencije za varnost hrane in neodvisnost znanstvenih študij, na katerih temelji, ter sodelovanje z državami članicami pri zagotavljanju strokovnjakov in podatkov. Pregled bo zajemal tudi druge

ključne predpise s področij novih živil, gensko spremenjenih organizmov, materialov, namenjenih za stik z živilo, in aditivov za živila, da bi jih uskladili s pregledom splošne živilske zakonodaje in izboljšali preglednost.

B. Higiena živil

Aprila 2004 je bil v okviru pristopa „od vil do vilic“ sprejet nov zakonodajni okvir, znan tudi kot sveženj za higieno živil, v katerem je obravnavana [higiena živil](#), [določena so posebna higienska pravila za živila živalskega izvora](#), vzpostavljen pa je tudi okvir Skupnosti za [uradni nadzor nad proizvodi živalskega izvora, namenjenih za prehrano ljudi](#), ki vsebuje tudi posebne predpise za sveže meso, školjke, mleko in mlečne izdelke. V skladu s tem svežnjem so za higieno živil neposredno odgovorni različni akterji v prehranjevalni verigi prek sistema za samoregulacijo, ki temelji na metodi HACCP (analiza tveganj in kritičnih kontrolnih točk), ta sistem pa se spremlja z uradnimi kontrolami, ki jih morajo izvajati pristojni organi.

C. Kontaminacija živil

Kontaminacija živil se lahko pojavi naravno ali nastane pri postopkih gojenja ali proizvodnje. Zaradi varovanja javnega zdravja so določene najvišje mejne vrednosti onesnaževal v živilih, kot so nitrati, težke kovine in dioksini, ki se tudi redno pregledujejo. Ostanki v živilih lahko izhajajo tudi iz živali za proizvodnjo živil-, ki so bile zdravljene z veterinarskimi zdravili ali izpostavljene pesticidom ali biocidnim proizvodom. Najvišje mejne vrednosti ostankov so določene in se redno posodablja. Trženje živil, ki vsebujejo nesprejemljive količine onesnaževal, v EU ni dovoljeno.

Poleg tega obstajajo pravila, ki veljajo za materiale, namenjene za stik z živilo, kot so materiali za prevoz ali predelavo živil, embalažni materiali ter kuhinjski in namizni pribor. V [okvirni uredbi](#) so določene splošne zahteve za vse relevantne materiale in izdelke, s katerimi se zagotovi, da se sestavine teh materialov ne prenašajo na živila v taki meri, da bi bile škodljive za zdravje ljudi; posebni ukrepi EU s podrobnejšimi določbami pa se lahko sprejmejo za sedemnajst materialov ali izdelkov, namenjenih za stik z živilo, ki so navedeni v njeni Prilogi I. Pri plastiki so bile na primer uvedene omejitve glede uporabe bisfenola A v plastičnih stekleničkah za dojenčke.

D. Označevanje živil

Pravni okvir, ki ureja označevanje živil, je oblikovan tako, da potrošnikom zagotavlja dostop do jasnih, razumljivih in zanesljivih informacij o vsebini in sestavi izdelkov, s čimer ščiti njihovo zdravje in interese. Na primer, na embalaži morajo biti jasno navedeni alergeni, kot je na primer soja, gluten ali laktoza. Glavna novost nove uredbe o zagotavljanju [informacij o živilih potrošnikom](#), ki se uporablja od decembra 2016, je zahteva za proizvajalce, da navedejo prisotnost alergenov v nepakiranih živilih, npr. v restavracijah in menzah, poreklo nepredelanega mesa (za nekatere vrste mesa, razen govedine, za katero je ta zahteva veljala že prej) in prisotnost imitacij živil, kot so rastlinski proizvodi, ki nadomeščajo sir ali meso. S posebnimi določbami o [označevanju izvora](#) so določene podrobnosti v zvezi z zahtevo, da je treba (z nekaterimi izjemami) označiti kraj vzreje in zakola predpakiranega svežega, ohlajenega in zmrznjenega svinjskega, ovčjega, kozjega in perutninskega mesa.

Označevanje, predstavljanje ali oglaševanje živil ne sme zavajati potrošnikov. Obstajajo jasna pravila za dovoljene prehranske in zdravstvene trditve (kot so nizka vsebnost maščob, visoka vsebnost vlaknin ali izjave o povezavi med živilom in zdravjem). Takšne trditve morajo temeljiti na znanstvenih dokazih in jih je mogoče najti v javnem registru EU.

Z novo uredbo o [živilih za posebne skupine](#) je bila odpravljena široka kategorija dietetičnih živil in uvedena so bila pravila za posebne ranljive skupine potrošnikov, kot so dojenčki in majhni otroci, osebe s posebnimi zdravstvenimi stanji in osebe, ki sledijo energijsko omejenim dietam za nadzor nad telesno težo.

E. Snovi, ki se dodajajo živilom

Živilski dodatki, encimi ali arome oziroma sredstva za izboljšanje živil so snovi, ki jih običajno ne uživamo samostojno, živilom pa se dodajajo namenoma zaradi določene tehnološke funkcije, na primer kot barvila, sladila ali konzervansi. Postopek odobritve, pogoje uporabe ter označevanje teh snovi so določeni v predpisih. Enako velja za prehranska dopolnila, kot so vitamini in minerali, ki se lahko dodajajo živilom, da bi jih obogatili ali poudarili njihove prehranske značilnosti, vendar le, če so na posebnih seznamih dovoljenih snovi in njihovih dovoljenih virov.

F. Zdravje živali in zdravstveno varstvo rastlin

Zakonodaja EU vsebuje splošne določbe o nadzoru, obveščanju in obravnavi prenosljivih bolezni in njihovih prenašalcev, da se zagotovi varnost prehranske verige. [Sedanjí zakonodajni okvir za organizacijo uradnega nadzora](#) je bil vzpostavljen za zagotovitev preverjanja skladnosti z zakonodajo o živilih in krmi ter predpisi o zdravju in dobrobiti živali. Komisija je maja 2013 predstavila nov zakonodajni sveženj, ki vključuje predloge o zdravju živali, zdravstvenem varstvu rastlin, rastlinskem razmnoževalnem materialu in uradnem nadzoru. S tem svežnjem pristop k varovanju zdravja živali v večji meri temelji na tveganju, njegov namen pa je izboljšati učinkovitost uradnega nadzora, da bi v kar največji meri preprečili prehranske krize in primere goljufij. Marca 2016 je bil sprejet nov predpis EU na področju zdravja živali (uredba o [prenosljivih boleznih živali](#)), uporablja pa se od aprila 2021. Osredotoča se na preprečevanje in izkoreninjenje bolezni živali s pojasnitvijo odgovornosti in zagotavljanjem zgodnjega odkrivanja in nadzora. Nova ureditev na področju zdravstvenega varstva rastlin (uredba o [varstvenih ukrepih proti rastlinskim škodljivcem](#)) je namenjena varovanju rastlin, sadja, zelenjave in gozdov pred vnosom ali širjenjem rastlinskih škodljivcev ali bolezni. Večinoma se bo uporabljala od decembra 2019, kakor tudi [nova uredba o uradnem nadzoru](#), ki bo zajemala tudi zdravstveno varstvo rastlin in živalske stranske proizvode.

G. Zakonodaja o živalski krmi in njenem označevanju

Podjetja, ki se ukvarjajo s krmo, morajo zagotoviti, da so vse stopnje pridelave, predelave in distribucije pod njihovim nadzorom skladne s pravili EU o [higieni krme](#), ter morajo zagotoviti popolno sledljivost. To zajema tudi uvoz krme iz in izvoz krme v tretje države. Kadar krmijo živali za prehrano, morajo kmetje namreč zagotoviti, da je tveganje biološke, kemične in fizične kontaminacije krme, živali in živalskih proizvodov na tako nizki ravni, kot je to razumno mogoče doseči. Posebna direktiva določa najvišje dovoljene vsebnosti [nezaželenih snovi v živalski krmi](#), vključno s težkimi

kovinami, in prepoveduje razredčevanje kontaminiranih sestavin za krmo. Namen pravil o [označevanju in trženju krme](#) je zagotavljanje visoke ravni varnosti krme, pa tudi varstva javnega zdravja, in ustreznih informacij za uporabnike in potrošnike. Določbe o [zdravilih za uporabo v veterinarski medicini](#) in [medicirani krmi](#) so bile posodobljene z novima uredbama (Uredba (EU) št. [2019/6](#) in [2019/4](#)).

H. Nova živila

Za nova živila, tj. živila, ki se pred majem 1997 v EU niso uživala v večjem obsegu, je treba opraviti oceno varnosti, preden se lahko začnejo tržiti v Uniji. Od leta 2018 se uporablja [nova uredba](#), ki omogoča lažji dostop do inovativnih živil, hkrati pa ohranja visoko raven varnosti hrane. Uvaja poenostavljen in centraliziran spletni postopek odobritve novih živil in tradicionalnih živil iz tretjih držav (ki se v EU štejejo za nova živila). Preden se odobrijo, EFSA opravi centralizirano znanstveno oceno varnosti, v kateri opredeli pogoje za uporabo, jih označi kot novo živilo in določi zahteve glede označevanje. Vsaka odobrena nova živila se vključijo na pozitivni seznam. Dokler ne bo posebne zakonodaje o živilih iz kloniranih živali, bo ta uredba urejala tudi ta živila, ki jih je treba ustrezno označevati.

I. Gensko spremenjeni organizmi (GSO)

Gensko spremenjeni organizem je „organizem z izjemo človeka, katerega genski material je bil spremenjen na način, ki se ne pojavlja v naravi s križanjem in/ali naravno rekombinacijo“^[1]. Rastline se lahko spremeni s sodobno biotehnologijo, da bi na primer postale odporne proti boleznim ali za povečanje pridelka. V skladu s previdnostnim načelom je EU vzpostavila strog pravni okvir za pridelavo ali trženje GSO, ki se uporabljajo v živilih ali krmi. Preden se GSO lahko dajo na trg, EFSA v sodelovanju z znanstvenimi organi držav članic izvede znanstveno oceno tveganja, da bi preprečili vsakršno nevarnost za zdravje ljudi ali živali in za okolje. Komisija po tem, ko prejme mnenje agencije EFSA (s katerim se lahko tudi ne strinja), pripravi osnutek sklepa o (ne)odobritvi, o katerem glasuje strokovni odbor, ki ga sestavljajo predstavniki držav članic, s kvalificirano večino. Če se mnenje ne predloži, tj. če ni kvalificirane večine niti za niti proti odobritvi, končno odločitev sprejme Komisija. Odobreno živilo ali krma iz GSO ali ki jih vsebuje, mora biti sledljivo in jasno označeno kot tako, da bi se lahko potrošniki informirano odločali. Države članice lahko na svojem ozemlju [omejijo ali prepovejo](#) gojenje rastlin, ki vsebujejo GSO, tudi če je njihovo gojenje dovoljeno na ravni EU.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Po škandalu s konjskim mesom in drugih primerih goljufij s hrano je Parlament pozval k obvezni navedbi porekla, zlasti mesa, ki se uporablja kot sestavina v predelanih živilih. Parlament in Svet sta se dogovorila o novih pravilih za poostreitev uradnih inšpekcijskih pregledov živil, namenjenih izboljšanju sledljivosti živil in boju proti goljufijam. Pri pogajanjih je Parlament dosegel boljše izvrševanje v zvezi z goljufivimi ali zavajajočimi praksami. Zlasti je pozoren na morebitna tveganja za zdravje potrošnikov, povezana z živalskimi kloni in nanomateriali ali GSO. Pregleduje in redno zavrača osnutke

[1]Direktiva 2001/18/ES (UL L 106, 17.4.2001).

predlogov za izdajo dovoljenja ali podaljšanje dovoljenja za nove gensko spremenjene rastline, kot sta koruza ali soja.

Po tem, ko so se pojavili pomisleki glede tveganj, povezanih z uporabo herbicida glifosat v kmetijstvu, je Parlament leta 2018 sklenil ustanoviti poseben odbor (PEST), ki preučuje postopek EU za registracijo pesticidov. Med revizijo splošne živilske zakonodaje, katere cilj je bila večja preglednost v celotni verigi preskrbe s hrano, si je Parlament prizadeval zagotoviti, da bodo študije o varnosti objavljene, preden bo zdravilo odobreno za promet.

Tina Ohliger
05/2019

